

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทสำนักงบประมาณในการนำเสนองบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ ศึกษาเฉพาะการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 ของคณะกรรมการการวิสามัญฯ สภาผู้แทนราษฎร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการและวิธีการพิจารณางบประมาณในชั้นคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 ว่าสอดคล้องกับระบบการจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์หรือไม่ รวมทั้งบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงบประมาณในฐานะหน่วยงานกลางซึ่งทำหน้าที่หลักในการนำเสนอชี้แจงว่ามีส่วนส่งเสริมให้การพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 เป็นไปตามหลักการและแนวทางของระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์หรือไม่อย่างไร โดยใช้วิธีการศึกษาเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จากแนวคิดเกี่ยวกับการงบประมาณ บทบาทสำนักงบประมาณ การจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ กระบวนการพิจารณาอนุมัติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายฯ บทบัญญัติของกฎหมาย เอกสารทางวิชาการ เอกสารทางราชการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ที่ดำรงตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการการวิสามัญฯ กรรมการการวิสามัญฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การงบประมาณของสำนักงบประมาณ รวมทั้งจากการสังเกตจากประสบการณ์ของผู้ศึกษาซึ่งมุ่งที่จะศึกษาข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการการวิสามัญฯ และบทบาทสำนักงบประมาณในฐานะหน่วยงานกลาง โดยมุ่งหวังที่จะศึกษาหาสาเหตุที่แท้จริงและเสนอแนะเพื่อเสนอให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุงแก้ไขในเชิงระบบการจัดการ ตลอดจนให้ผู้สนใจนำไปศึกษาวิจัยค้นคว้าต่อไปในอนาคต

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 ของคณะกรรมการการวิสามัญฯ ส่วนใหญ่ยังไม่สอดคล้องกับระบบการจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ เพราะการพิจารณาไม่ให้ความสำคัญกับงบประมาณในเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากที่ปรึกษาและผู้

ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การงบประมาณของสำนักงานประมาณ โดยที่ปัญหาดังกล่าวไม่ได้เกิดจากสาเหตุในกระบวนการและแนวทางการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญฯ แต่เพียงด้านเดียว แต่สาเหตุหลักมาจากบทบาทสำนักงานประมาณในฐานะหน่วยงานกลางรับผิดชอบหลักในกระบวนการจัดการงบประมาณรายจ่ายประจำปีฯ ยังขาดกลไกที่เอื้ออำนวยกับระบบการจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งในกระบวนการงบประมาณของประเทศ จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคในเชิงระบบการบริหารจัดการของการพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 โดยจะขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคดังที่กล่าวรายละเอียดไว้ในบทที่ 4 แต่โดยที่ปัญหาอุปสรรคเป็นจุดอ่อนในเชิงการบริหารจัดการซึ่งก็ยังคงอยู่ในกรอบของกฎหมายต่างๆ ที่ถือปฏิบัติ ดังนั้น การแก้ไขจึงจำเป็นต้องแก้ไขในเชิงระบบการบริหารจัดการในภาพรวม ทั้งนี้จะเน้นหนักที่บทบาทสำนักงานประมาณในฐานะหน่วยงานกลางรับผิดชอบหลักด้านการงบประมาณแผ่นดินของประเทศ

แนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคในเชิงระบบการบริหารจัดการส่วนใหญ่ดังต่อไปนี้ ยังมีเคยถูกหยิบยกขึ้นมาปรึกษาหารือหรือนำไปปฏิบัติมาก่อน คือ

1. การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์การของสำนักงานประมาณในฐานะหน่วยงานกลางซึ่งทำหน้าที่หลักเพื่อรองรับการบริหารจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์การตั้งแต่เริ่มสถาปนาสำนักงานประมาณในปี พ.ศ. 2502 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวแม้ว่าประเทศไทยได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองและระบบการบริหารราชการแผ่นดินมาหลายครั้ง ทั้งที่เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป (incremental reforms) และแบบพลิกผัน (disruptive/revolutionary changes) และในส่วนของสำนักงานประมาณในฐานะเป็นหน่วยงานกลางซึ่งทำหน้าที่หลักได้มีการพัฒนาระบบงบประมาณมาตั้งแต่ระบบงบประมาณแบบแสดงรายการ (Line-Item Budgeting) มาเป็นระบบงบประมาณแบบแสดงแผนงาน (Program Budgeting) ซึ่งเป็นการใช้ผสมผสานกับระบบงบประมาณแบบแสดงรายการ (Line-Item Budgeting) และปัจจุบันเป็นระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ (Strategic Performance Based Budgeting: SPBB) โดยที่โครงสร้างองค์การของสำนักงานประมาณถูกปรับเปลี่ยนมาหลายครั้ง แต่ยังคงแนวคิดเดิม คือ จัดโครงสร้างองค์การรองรับการปฏิบัติหน้าที่ภารกิจในมิติของกระทรวง ส่วนราชการฯ (Function) ที่เล็งเห็นความสำคัญของการกิจเฉพาะในกรอบกฎหมายเฉพาะทางของแต่ละกระทรวง ส่วนราชการฯ ตลอดจนสอดคล้องกับระบบงบประมาณแบบแสดงรายการ (Line-Item Budgeting) และระบบงบประมาณแบบแผนงาน (ระดับกระทรวง) เป็นอย่างดี จึงจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง (expert) ในกระทรวง

นั้นๆ แต่เมื่อมีการนำระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์เข้ามาถือปฏิบัติ แนวคิดดังกล่าวไม่น่าจะเหมาะสม เพราะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในเชิงยุทธศาสตร์ได้ ประเด็นที่ดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การงบประมาณของสำนักงานงบประมาณ จึงเสนอว่าโครงสร้างองค์การของสำนักงานงบประมาณจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากที่ยึดถือมีมติกระทรวง ส่วนราชการฯ (Function) เป็นหลักมาเป็นโครงสร้างตามมิตियุทธศาสตร์ จึงจะสามารถบริหารจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ได้ตามเป้าหมายเชิงปริมาณ คุณภาพ เวลา และค่าใช้จ่ายได้อย่างเหมาะสม แล้วจึงจะกระจายทรัพยากรไปสู่ส่วนราชการฯ ต่างๆ ตามพันธกิจ โครงสร้างตามยุทธศาสตร์ จึงจะมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย (การเมือง) ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอัตรากำลังปัจจุบันของสำนักงานงบประมาณ

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอัตรากำลังปัจจุบันของสำนักงานงบประมาณจัดวางโครงสร้างไว้ในแนวดิ่ง (Vertical) เหมาะสมสำหรับการบริหารงบประมาณ โดยลักษณะงานจะมีการตรวจสอบความถูกต้องเชิงปริมาณและกฎหมายในเรื่องเดียวกันถึง 5 ชั้น คือ เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง (Function) อย่างลึกซึ้ง แต่ขาดโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพความรู้ ความสามารถในวงและมุมมองที่กว้างได้ โครงสร้างอัตรากำลังที่เหมาะสมและเอื้อให้ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์บรรลุวัตถุประสงค์ต้องเป็นโครงสร้างอัตรากำลังที่มีสายการบังคับบัญชาที่สั้น (Horizontal) จึงจะทำให้การจัดการงบประมาณในกระบวนการต่างๆ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แก้ไขปัญหาระดับชาติหรือเฉพาะพื้นที่ เฉพาะกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ตลอดจนสามารถนำเสนอข้อมูลต่างๆ เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจต่อคณะกรรมการวิสามัญฯ ได้อย่างครบถ้วน การเปลี่ยนแปลงระบบในกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญฯ ก็จะเกิดขึ้นตามแนวทางและหลักการของระบบงบประมาณ

3. การปรับเปลี่ยนบทบาทสำนักงานงบประมาณ และมาตรการอื่นๆ ได้แก่

3.1 การปรับเปลี่ยนบทบาทสำนักงานงบประมาณภายใต้กระแสนโยบายประชานิยมที่พรรคการเมืองต่างๆ ใช้เป็นเครื่องมือต่อสู้ทางการเมือง และเมื่อมาเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ จึงต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาลที่ได้สัญญาไว้กับประชาชน ดังนั้นสำนักงานงบประมาณในฐานะองค์กรกลางหลักต้องปรับเปลี่ยนในบทบาท (Role) จากผู้บริหาร

งบประมาณมาเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ (Facilitator/Consultant) ทางการคลังที่เข้มแข็งโดยยึดถือวินัยและความยั่งยืนทางการคลังระยะยาวของประเทศ ภายใต้สถานการณ์ในอนาคตที่ต้องทำหน้าที่ในฐานะเป็นองค์การกลางของรัฐรับผิดชอบดูแลการใช้จ่ายงบประมาณของแผ่นดินให้มีความถูกต้องบนพื้นฐานและหลักการตามกฎหมาย หลักวิชาการ เพื่อรักษาวินัยทางการคลังของแผ่นดินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งต้องตอบสนองนโยบายรัฐบาลและยุทธศาสตร์การบริหารประเทศของรัฐบาลที่จะมีความหลากหลายแต่ละยุคสมัยในอนาคต ประเด็นสำคัญเหล่านี้สำนักงานงบประมาณต้องแสดงบทบาทที่ผสมผสานหรือประนีประนอมให้เกิดความชัดเจน โปร่งใสในฐานะผู้เป็นแกนกลางรับผิดชอบหลักในกระบวนการงบประมาณ จึงต้องสร้างความเชื่อถือในบทบาทที่ถูกคาดหวัง (role expectations) จากทุกฝ่ายของสังคม รวมทั้งฝ่ายนิติบัญญัติด้วย

การปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นเรื่องที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารจัดการงบประมาณ การนำเสนอชี้แจงและสิ่งที่จะนำเสนอ (ร่างพ.ร.บ.และเอกสารงบประมาณ) ตลอดจนการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญฯ โดยตรง เพราะบทบาทหน้าที่ดังกล่าวจะดำเนินการตลอดปี การจัดทำงบประมาณจะต้องสอดคล้องกับทิศทางและแนวทางการปฏิบัติผลงานจะสะท้อนไปในรูปแบบการนำเสนอ (Presentation) ในลักษณะต่างๆ จะสามารถชี้แจงสร้างความเข้าใจกับคณะกรรมการวิสามัญฯ ในการเปลี่ยนแนวคิดและแนวทางการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณที่ให้น้ำหนักกับการพิจารณาผลสำเร็จตามเป้าหมายในเชิงยุทธศาสตร์ ผลลัพธ์ ผลผลิต แทนการพิจารณาในรายละเอียดของรายการและจะแสวงหาโอกาสแข่งขันทรัพยากรเข้าพื้นที่เขตเลือกตั้งเพราะเกิดมุมมองภาพโดยรวม

3.2 พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เป็นผู้รอบรู้ และผู้รอบด้าน คือ เป็นผู้รู้ในงานที่ตนรับผิดชอบ และรู้ถึงงานของผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนการเป็นผู้ประสาน ผู้นำที่ดีเป็นมาตรการเสริมที่สำคัญเช่นกัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่สำนักงานงบประมาณมีความเชี่ยวชาญและคุ้นเคยกับแนวทางปฏิบัติงานในแนวเดิม จะเป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิด ทศนคติให้เป็น “ผู้ร่วมงาน” กับส่วนราชการฯ และอาจเป็นเงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญที่สุด

3.3 การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณอย่างเต็มที่ โดยมุ่งเน้นที่ผลสำเร็จของงานในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับกระทรวงที่ต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จตามเป้าหมายยุทธศาสตร์กระทรวง และระดับส่วนราชการรับผิดชอบต่อความสำเร็จตามผลผลิต (Output) จากการดำเนินงาน โดยใช้ระบบถ่วงดุลความรับผิดชอบที่ว่ารัฐสภา/สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อประชาชน ซึ่งรัฐบาลผู้บริหารประเทศมีรัฐสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ตรวจสอบ และส่วนราชการมีรัฐบาลเป็นผู้บริหารประเทศเป็นผู้ตรวจสอบ นอกจากนี้โดยเฉพาะในระดับรัฐบาลจะต้องมีการแสดงความโปร่งใสทางการคลัง (Fiscal Transparency) โดย

ต้องจัดพิมพ์รายงานการคลังสาธารณะทั้งระยะสั้นและระยะยาวเป็นประจำทุกปีและแสดงประมาณการความยั่งยืนทางการคลังล่วงหน้าหลายปีเพื่อรายงานต่อฝ่ายนิติบัญญัติและสาธารณะชนได้รับทราบ ดังตัวอย่างในประเทศสมาชิก OECD (Allen Scihick, 2548, น. 13-14) ได้มีการคิดค้นวิธีการในการวัดความยั่งยืนทางการคลัง เช่น ที่ประเทศออสเตรเลียรัฐบาลจัดพิมพ์รายงานสถานการณ์การคลังทุก 5 ปี เพื่อแสดงระดับความยั่งยืนทางการคลัง 40 ปี ในอังกฤษตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 รัฐบาลได้จัดพิมพ์รายงานการคลังสาธารณะระยะยาวเป็นประจำทุกปี โดยมีการประมาณการความยั่งยืนทางการคลังล่วงหน้า 50 ปี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นหลักการของกระบวนการจัดการงบประมาณตามระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ โดยจะต้องกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีการงบประมาณที่กำลังมีการปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความชัดเจนเป็นรูปธรรม

3.4 ปรับเปลี่ยนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ(IT) โดยปรับเปลี่ยนและพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการงบประมาณ e-Budgeting ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลทั้งกระบวนการจัดทำ การอนุมัติ การบริหาร และการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณทั้งหมดเข้าด้วยกันและสามารถเชื่อมโยงกับระบบบริหารการเงินการคลังอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบ GFMS เป็นต้น โดยให้เป็นเอกภาพและสากลมิใช่ใช้งานเฉพาะกิจ กล่าวคือ ความเป็นสากลจะมีลักษณะเด่น คือ ความโปร่งใสในการติดตามกำกับ การปฏิบัติงานและผลของการปฏิบัติงาน และมีผลกระทบต่อการจัดเตรียมงบประมาณและการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญฯ ที่จะสอบถามถึงรายละเอียดของรายการ ราคา ผลงาน เพราะสามารถติดตามได้ตลอดเวลา การพิจารณาอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลเดียวกันซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการรายงานผลการดำเนินงานที่โปร่งใส ส่งเสริมให้การตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ปรับเปลี่ยนบทบาทของสำนักงานงบประมาณและระบบการติดตามประเมินผล

ปรับเปลี่ยนบทบาทสำนักงานงบประมาณจากจากปัจจุบันที่มุ่งเน้นถึงประสิทธิภาพของการใช้จ่ายงบประมาณ มาเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการติดตามประเมินผลสำเร็จของการใช้จ่ายงบประมาณในระดับผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) เพื่อรายงานผลต่อคณะรัฐมนตรี และให้สาธารณะชนได้รับทราบ รวมทั้งนำผลประเมินมาใช้ในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายให้เหมาะสม เนื่องจากการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานเป็นหัวใจสำคัญของระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ ตลอดจนให้คำปรึกษาแนะนำส่วนราชการฯ ในการทบทวนตัวชี้วัดความสำเร็จให้เป็นรูปธรรมชัดเจนถูกต้องตามหลักการ เพื่อสามารถตรวจสอบติดตามประเมินผลสำเร็จได้ เพราะการประเมินผลสำเร็จก็จะ

ลดทอนข้อโต้แย้งและช่วยให้มีการวางแผนที่แม่นยำ กระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการ
วิสามัญฯ ก็จะอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง

หากเมื่อดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะเอื้อให้ระบบการจัดการงบประมาณมี
เหตุผลมีผล การใช้ทรัพยากรจะเป็นไปอย่างเหมาะสม โปร่งใส พอดีกับกำลังทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง
จำกัด(พอเพียง) และถูกรื่อง ถูกเวลาในมิติยุทธศาสตร์ของการแก้ไขปัญหาของชาติตามลำดับของ
ความรุนแรงและเร่งด่วน ทั้งนี้จะสามารถอธิบายชี้แจงต่อส่วนราชการฯ รัฐบาล ฝ่ายนิติบัญญัติ
ตลอดจนสาธารณะชนได้อย่างชัดเจน

เมื่อเป็นดังนี้แล้ว กระบวนการจัดการงบประมาณตั้งแต่ การวางแผนเพื่อจัดเตรียม
งบประมาณ การพิจารณางบประมาณ การนำเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณและเอกสาร
ประกอบงบประมาณ และการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณของคณะกรรมการ
วิสามัญฯ ก็จะปรับเปลี่ยนไปตามกระบวนการที่ปฏิบัติ ปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างซ้ำซากก็จะไม่
เกิดขึ้นอีก งบประมาณที่แสดงไว้ในมาตราต่างๆ ของกระทรวง ส่วนราชการฯ เป็นผลจากการ
กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ แล้วมอบหมายภารกิจตามพันธกิจของกระทรวง ส่วนราชการฯ
พร้อมงบประมาณที่ต้องใช้จ่าย การพิจารณาอนุมัติของฝ่ายนิติบัญญัติก็จะเป็นมีผลสำเร็จหรือ
ผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ว่าส่วนราชการฯ ใช้วิธีปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ
ที่สุดแล้วหรือไม่ ต้นทุนในภาพรวมเป็นอย่างไร คุ่มค่าหรือไม่ พรรคการเมืองต่างๆ จำต้องคัดสรรผู้
ที่มีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการพรรคการเมืองมาเป็นผู้แทนในฐานะกรรมการ
วิสามัญฯ โดยไม่คำนึงถึงพื้นที่เขตเลือกตั้ง เพราะพิจารณาผลงานในระดับภาพรวม เช่นเดียวกับ
ประเทศออสเตรเลีย ที่จะพิจารณาว่า Program ที่นำเสนอฝ่ายนิติบัญญัติแก้ไขปัญหาของชาติได้จริง
หรือไม่ การแก้ไขความสำคัญของปัญหาถูกต้องหรือไม่ เป็นต้น

นอกจากนี้ สำนักงานงบประมาณจะต้องเผยแพร่แนวความคิด หลักการของระบบและ
วิธีการจัดการงบประมาณแบบใหม่ให้กับนักวิชาการ สาธารณะชน โดยเฉพาะฝ่ายบริหาร ฝ่าย
นิติบัญญัติ โดยผ่านองค์กรหรือสถาบันการศึกษาของฝ่ายการเมือง โดยบรรจุเป็นวิชาในหลักสูตร
การฝึกอบรม เพื่อให้ทราบถึงประโยชน์ และยังช่วยเป็นกลไกในการตรวจสอบ เกิดความโปร่งใส
เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการใช้ทรัพยากรของประเทศ

